
ทรัพยากร เพื่อการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

ทรัพยากรเพื่อการศึกษา

ปัจจัยหลักในการเพิ่มโอกาสและยกระดับคุณภาพการศึกษา

บทบาทของภาครัฐในการจัดการศึกษา

2542

พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 2

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

2559

คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 28/2559

ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ

มาตรา 54 ระบุว่า "รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย..."

2560

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายในการสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ ซึ่งรวมทั้งในมิติด้านการศึกษาด้วย

รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ทรัพยากรทางการศึกษา (Educational Resources)

หมายถึง สิ่งที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะคือ

- ทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน (In-Cash)
- ทรัพยากรที่ไม่เป็นตัวเงิน (In-kind) อาทิ บุคลากร สื่อ วัสดุ สทนที่ ข้อมูล องค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งนำมาใช้เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับโอกาสทางการศึกษา สทนศึกษาสามารถบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน

3 ประเด็นหลัก ที่เกี่ยวข้องกับ “ทรัพยากร เพื่อการศึกษา”

1. การจัดสรรทรัพยากร
เพื่อการศึกษา

2. การระดมทรัพยากร
เพื่อการศึกษา

3. การบริหารจัดการ
ทรัพยากรเพื่อการศึกษา

1 การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา

: พอเพียง (Adequacy) เสมอภาค (Equity) และมีประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือไม่ ?

การจัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปลี่ยนจากวิธีการจัดสรรแบบแสดงรายการใช้จ่าย (Line-item Budgeting) มาเป็นวิธีการจัดสรรแบบรายหัว ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 และในปีการศึกษา พ.ศ. 2546 รัฐเริ่มสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษา ขั้นพื้นฐาน หรือที่เรียกว่า **“เงินอุดหนุนรายหัวภายใต้โครงการเรียนฟรี”**

เส้นทางการปรับอัตราเงินอุดหนุนรายหัว และรายการอุดหนุนหลัก

หมายเหตุ : ค่าหนังสือเรียน ปรับทุก 3 ปี

การจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม (Fairness)

ประเด็นท้าทาย : จัดสรรอย่างไรเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness) และมีประสิทธิภาพ (Efficiency)

“ความเป็นธรรม (Fairness) ในการสนับสนุนหรือจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา
มีได้หมายถึงการสนับสนุนในแบบเดียวกันหรือจำนวนเท่ากัน”

ปัจจุบันรัฐจัดสรรทรัพยากรไปยังผู้เรียนและสถานศึกษาทั่วไปในลักษณะเดียวกันตาม “ความจำเป็นพื้นฐาน” ให้กับผู้เรียนทุกคนในแบบเดียวกัน หรือที่เรียกว่า “ความเสมอภาคในแนวนอน (Horizontal Equity)” เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาอย่าง “เท่าเทียม (Equality)”

ตัวอย่าง

- การสนับสนุนอัตราแบบเดียวกัน ตามความจำเป็นพื้นฐาน อาทิ โครงการสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (โครงการเรียนฟรี) โครงการอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) เป็นต้น
- การจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัว ผ่านโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี) ให้ผู้เรียนทุกคนที่เข้ารับการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งสามัญศึกษาและอาชีวศึกษา
- การจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวสำหรับสนับสนุนอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) โดย อปท.จัดสรรสำหรับผู้เรียนทุกคนที่เรียนระดับปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กอนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ 6

รัฐยังให้เงินอุดหนุนและการสนับสนุนเพิ่มเติมสำหรับผู้เรียนและสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เนื่องจากมีความจำเป็นสูงและแตกต่างจากกลุ่มเป้าหมายทั่วไป

ซึ่งอาจเรียกว่า “ความเสมอภาคในแนวตั้ง (Vertical Equity)” เป็นการสร้างความเป็นธรรมโดยการสนับสนุนทรัพยากรตามความต้องการจำเป็น (Need) ของแต่ละบุคคลและกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม โดยผู้เรียน/โรงเรียนที่มีความจำเป็นต่างกันควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณแบบเจาะจงหรือมีเงื่อนไขตามความต้องการจำเป็น

การอุดหนุนและสนับสนุนเพิ่มเติม แบ่งเป็น 3 ลักษณะ

โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดกรองเพื่อสนับสนุนงบประมาณดังกล่าว เนื่องจากเป็นการสนับสนุนเพิ่มเติมจากจำนวนที่ทุกคนได้รับเท่าเทียมกัน คือ

1. เงินอุดหนุนเพิ่มเติมสำหรับนักเรียน
2. เงินอุดหนุนเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียนที่บริหารจัดการต่างจากโรงเรียนทั่วไป
3. เงินอุดหนุนเพิ่มเติมสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่พิเศษ

ตัวอย่าง

- การอุดหนุนโรงเรียนที่มีนักเรียนยากจน

โดยกลุ่มนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษจะได้รับเงินอุดหนุนปีจจ่ายพื้นฐานนักเรียนยากจนจาก สพฐ. เท่ากันทุกคน คือ

- ระดับประถมศึกษา 1,000 บาท/คน/ปี
 - ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3,000 บาท/คน/ปี
- รวมทั้ง กสศ. ได้อุดหนุนกลุ่มนักเรียนยากจนพิเศษ ระดับประถมศึกษา - มัธยมศึกษาตอนต้น เพิ่มเติมอีกคนละ 1,600 บาท/คน/ปี

หมายเหตุ อัตราเงินปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

- การอุดหนุนเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียนที่บริหารจัดการต่างจากโรงเรียนทั่วไป

โดยจัดสรรตามจำนวนนักเรียนหรือเหมาจ่ายรายโรงเรียน ทั้งนี้ ตามความจำเป็นส่วนเพิ่ม อาทิ โรงเรียนสังกัด สพฐ. ที่จัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนพิการ ด้อยโอกาส โรงเรียนขยายโอกาส โรงเรียนที่ดูแลนักเรียนประจำพักนอน โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนในพื้นที่ทุรกันดาร เป็นต้น

- การอุดหนุนเพิ่มเติมสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่พิเศษ

โดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่พิเศษตามประกาศกระทรวงการคลัง ได้รับจัดสรรเงินสวัสดิการ 2,000 บาท/คน/เดือน

การจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาในปัจจุบัน ตามความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Need)

เงินอุดหนุนทั่วไป : จัดสรรให้ตามจำนวนผู้เรียน ตามความจำเป็นพื้นฐาน

- โครงการเรียนฟรีรัฐให้ความสำคัญต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กทุกคนมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ปัจจุบันรัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับก่อนประถมศึกษา - มัธยมศึกษาตอนปลาย (สามัญศึกษาและอาชีวศึกษา ระดับ ปวช.) อัตราเดียวกัน และแปรผันตามจำนวนนักเรียน

ค่าจัดการเรียน
การสอน

ค่า
หนังสือเรียน

ค่าอุปกรณ์
การเรียน

ค่าเครื่องแบบ
นักเรียน

ค่ากิจกรรมพัฒนา
คุณภาพผู้เรียน

กรณีที่ผู้ปกครองและนักเรียนที่ได้รับสิทธิ์ค่าเครื่องแบบนักเรียนและอุปกรณ์การเรียนแล้วมีความประสงค์จะบริจาคเงินที่ได้รับสิทธิ์ดังกล่าวให้กับโรงเรียน สามารถดำเนินการได้โดยมีแบบใบแสดงเจตจำนงบริจาค เพื่อให้โรงเรียนนำไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนต่อไป

อัตราจัดสรรค่าอาหารเสริม (นม) และอาหารกลางวัน ปีงบประมาณ 2563

- อาหารเสริม (นม)
ระดับอนุบาล - ประถมศึกษา
วันละ 7.37 บาท/คน

โรงเรียนได้รับเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดอาหารเสริม (นม) สำหรับเด็กอนุบาลและระดับประถมศึกษา ในอัตรา 7.37 บาท/คน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการงบประมาณอาหารเสริม (นม) ในโรงเรียนทุกสังกัด (ยกเว้นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน)

- อาหารกลางวัน
ระดับอนุบาล - ประถมศึกษา
วันละ 20 บาท/คน

โรงเรียนได้รับเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดอาหารกลางวันสำหรับเด็กอนุบาลและประถมศึกษาในอัตรา 20 บาท/คน/มื้อ โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการงบประมาณโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน 3 กลุ่ม ได้แก่ โรงเรียนสังกัดอปท. โรงเรียนสังกัดหน่วยงานอื่น และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เงินอุดหนุนเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียน/นักเรียน ที่มีความจำเป็นพิเศษสังกัด สพฐ.

กรณีโรงเรียน

- โรงเรียนขนาดเล็ก
ระดับประถมศึกษา (นักเรียนน้อยกว่า 120 คน) 500 บาท/คน/ปี
ระดับมัธยมศึกษา (นักเรียนน้อยกว่า 300 คน) 1,000 บาท/คน/ปี
- โรงเรียนขยายโอกาส
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1,000 บาท/คน/ปี

กรณีนักเรียน

- อาหารนักเรียนประจำพักนอน
ระดับประถมศึกษา - มัธยมศึกษาตอนต้น 8,000 บาท/คน/ปี
ปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน

เงินอุดหนุนช่วยเหลือนักเรียนยากจนพิเศษอย่างมีเงื่อนไข
ผ่านกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

อัตราการสนับสนุนในปีงบประมาณ 2563 ดังนี้

สพฐ.	ระดับอนุบาล - มัธยมศึกษาตอนต้น	3,000 บาท/คน/ปี
อปท.	ระดับอนุบาล - มัธยมศึกษาตอนต้น	3,000 บาท/คน/ปี
ตชด.	ระดับอนุบาล - ประถมศึกษา	4,000 บาท/คน/ปี
	ระดับมัธยมศึกษา	6,000 บาท/คน/ปี

การสนับสนุนโรงเรียนตามความจำเป็น (Need)

โรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับเงินอุดหนุนรายหัวในอัตราเดียวกันทุกคนทั่วประเทศ และได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียน/นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อาทิ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนที่มีความยากลำบากในการเดินทาง นักเรียนยากจน นักเรียนพิการ/ด้อยโอกาส โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดกรองความต้องการจำเป็นพิเศษดังกล่าว เพื่อพิจารณาให้การสนับสนุนที่เหมาะสมตามความต้องการของแต่ละโรงเรียนหรือบุคคล ในลักษณะการอุดหนุนรายบุคคลหรือรายโรงเรียน ที่ภาครัฐพยายามปรับเกณฑ์ให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่ทั่วถึงและสร้างความเสมอภาคในทุกมิติต่อไป

การคัดกรอง: เกณฑ์คัดกรองนักเรียนยากจนเพื่อรับเงินอุดหนุน ปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนพิจารณาจาก

- 1) รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาท
- 2) ข้อมูลสถานะครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย
 - 2.1) ครอบครัวมีภาระพึ่งพิง อาทิ มีคนพิการ
คนชรา และผู้ว่างงาน
 - 2.2) ลักษณะสภาพที่อยู่อาศัย
 - 2.3) การครอบครองรถยนต์และที่ดิน

โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาคำนวณทางสถิติด้วยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Tests: PMTs)

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (นักเรียนยากจน) สนับสนุน
“**เงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไข (Conditional Cash Transfer: CCT)**”

เป็นการจัดสรรเงินอุดหนุนไปสู่โรงเรียนและนักเรียนโดยตรง (สัดส่วน 50:50)
โดยอุดหนุนโรงเรียนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายอาหารหรือค่ากิจกรรมพัฒนานักเรียนยากจน
และอุดหนุนนักเรียนเพื่อช่วยเหลือค่าครองชีพ ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย
ด้านการศึกษาและบรรเทาอุปสรรคการมาเรียน มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
แก่นักเรียนที่ยากจนที่สุดในระบบการศึกษา

หมายเหตุ ที่มา : กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. 2563

2 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา เป็นการดำเนินงานให้ได้มาซึ่งทรัพยากรทั้งที่เป็นเงินและไม่ใช่งเงิน ในระดับนโยบายและระดับสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาด้วยความเสมอภาค มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ด้วยหลักการสำคัญ คือ การมีส่วนร่วม การนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การกระจายความรับผิดชอบ ความเชื่อถือและไว้วางใจ การประสานความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม การประชาสัมพันธ์ และการติดตาม ตรวจสอบและรายงาน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

มาตรา 54 วรรคสอง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษิตตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยมาตรา 54 วรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการศึกษาดังกล่าว มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หมวดที่ 1 มาตรา 8(2) บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” มาตรา 9 ได้บัญญัติไว้ว่า “การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก ดังนี้ (5) การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และ (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น”

หมวดที่ 5 มาตรา 46 บัญญัติว่า “รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน การลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษี และสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่สถานศึกษาเอกชนตามความเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้”

นอกจากนี้ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดา มารดา หรือผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ที่สนับสนุนหรือจัดการศึกษา จะได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐในการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามมาตรา 12 มาตรา 13(3) และมาตรา 14(3)

มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศ มาใช้จัดการศึกษา ดังนี้

1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุน และใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 59 ให้สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลมีอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดการผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งที่เป็นราชพัสดุ ตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและที่เป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการของสถานศึกษา และเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย วัตถุประสงค์และภารกิจหลักของสถานศึกษา

การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ

1. ระดับนโยบาย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษา มาตรา 8 (2) ที่ต้องยึดหลัก ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และหมวด 8 เรื่องทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 กล่าวไว้ชัดเจนว่า ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษา

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุนการอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี

รูปแบบการดำเนินงานที่สนับสนุนการระดมทรัพยากร อาทิ

- รูปแบบหุ้นส่วนการศึกษาระหว่างภาครัฐกับเอกชน (Public - Private Partnerships in Education หรือ PPP) คือ การที่ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดสรร ปรับปรุงและพัฒนา และบริหารจัดการกิจการด้านการศึกษา ภายใต้กรอบความเสี่ยงและระยะเวลาที่กำหนด หลักสำคัญของหุ้นส่วนการศึกษาระหว่างภาครัฐกับเอกชนจะอยู่บนฐานของ “การเติมเต็มช่องว่างระหว่างการจัดซื้อจัดจ้างในโครงการของรัฐแบบดั้งเดิมกับกิจการของภาคเอกชน” โดยคำนึงถึง 3 องค์ประกอบ คือ

- 1) เป็นการร่วมลงทุน ในกิจการของรัฐ
- 2) กระจายความเสี่ยงระหว่างภาครัฐกับเอกชน
- 3) กรอบระยะเวลาที่ตกลงกัน จากความหมายและองค์ประกอบข้างต้น จะเห็นได้ว่าลักษณะของหุ้นส่วนการศึกษาระหว่างภาครัฐกับเอกชนจะคล้ายคลึงกับการจัดซื้อจัดจ้าง แต่จะต่างกันที่กิจการของ “หุ้นส่วน” จะต้องร่วมกันลงทุน และแบ่งปันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เป็นการได้ประโยชน์ ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

ตัวอย่างรูปแบบหุ้นส่วนการศึกษาระหว่างภาครัฐกับเอกชนในไทย อาทิ

1 โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เป็นรูปแบบที่พบได้บ่อยและเห็นการร่วมลงทุนที่ชัดเจนที่สุด เช่น **การก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารเรียน** การปรับสภาพภูมิทัศน์ของโรงเรียน และการสนับสนุนเทคโนโลยี เป็นต้น การร่วมลงทุนนี้ เมื่อถึงจุดสิ้นสุดตามที่ตกลงกันแล้ว โครงสร้างพื้นฐานจะตกเป็นทรัพย์สินของรัฐ

2 เอกชนเป็นผู้ดำเนินการโรงเรียนของรัฐ (Private operation of public schools) การให้ภาคเอกชนเข้ามาบริหารจัดการสถานศึกษาของรัฐโดยเน้นที่การพัฒนาเชิงวิชาชีพ เช่น **การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน** การประเมินผู้เรียนและสถานศึกษา ตลอดจนสนับสนุนการเรียนรู้อื่นๆ ตามระยะเวลาและเป้าประสงค์ที่ตกลงกัน ระหว่างภาครัฐกับเอกชน หุ้นส่วนการศึกษารูปแบบนี้สถานศึกษายังเป็นของรัฐและได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐ ส่วนภาคเอกชนอาจจะได้รับผลประโยชน์เป็นค่าจ้าง หรือผลประโยชน์ด้านภาษี

3 การเพิ่มขีดสมรรถนะ (Capacity Building) สิ่งสำคัญของการพัฒนาประเทศคือ **การพัฒนาคน** ภาครัฐและเอกชนต้องร่วมกันสร้างระบบและส่งเสริมการเพิ่มขีดสมรรถนะ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาจากตัวบุคคล ไม่ใช่เพียงการสนับสนุนภายนอกเท่านั้น

4 **คูปองและเงินอุดหนุน** (Vouchers and subsidies) มีแนวคิดมาอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาเป็นการจัดสรรเงินอุดหนุนผ่านด้านอุปสงค์ ซึ่งเป็นหนึ่งกลไกที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันระหว่างสถานศึกษาในการให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพและสัมพันธ์กับต้นทุนที่เหมาะสม

การใช้โยบายภาษี

การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีเป็นมาตรการจูงใจให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการศึกษา ซึ่งการใช้โยบายภาษีอาจใช้ในการระดมทรัพยากรและเงินทุนเพื่อนำมาใช้จ่ายด้านการศึกษา มี 2 แนวทาง ดังนี้

1) แนวทางที่หนึ่ง คือ รัฐใช้โยบายภาษีเพื่อหารายได้ (Revenue) มาใช้จ่ายด้านการศึกษา โดยรัฐจะต้องจัดเก็บภาษีประเภทต่างๆ ให้ได้มากที่สุด เพื่อนำรายได้ภาษีอากรดังกล่าวไปใช้จ่ายในโครงการต่าง ๆ รวมทั้งโครงการทางด้านการศึกษา แนวทางนี้เป็นการบ่งชี้แนวนโยบายของรัฐบาลทางด้านการศึกษาว่า รัฐบาลต้องการเป็นผู้ลงทุนเพื่อการศึกษาเอง

2) แนวทางที่สอง คือ รัฐใช้โยบายภาษีเป็นสิ่งจูงใจ (Incentives) ให้เกิดการระดมทรัพยากรหรือการลงทุนทางด้านการศึกษาโดยภาคเอกชน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้านการจัดการศึกษาของรัฐ โดยรัฐจะใช้โยบายลดหรือยกเว้นภาษีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่โรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือผู้มีเงินได้จากการประกอบกิจการด้านการศึกษา การยกเว้นอากรนำเข้าสำหรับวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา เป็นต้น แนวทางนี้เป็นการบ่งชี้แนวนโยบายของรัฐบาลทางด้านการศึกษาว่า รัฐบาลต้องการให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมลงทุนทางด้านศึกษามากขึ้น

มีระบบการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักการศึกษ แนวการจัดการศึกษาและคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

2. ระดับสถานศึกษา

ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามบริบทและความจำเป็นของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นก่อนการระดม : การวางแผนการดำเนินงาน การจัดทำโครงการ การมอบหมายผู้รับผิดชอบ การประสานการดำเนินงานและการประชาสัมพันธ์
- 2) ขั้นการระดม : การดำเนินการตามแผนงาน เช่น การทอดผ้าป่า การจัดแสดงผลงานนักเรียน การจัดแสดงดนตรี การแข่งขันกีฬา การจัดเลี้ยง การระดมด้านความรู้ แรงงาน และสิ่งของอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการศึกษา โดยมีบุคคล/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน สมาคมครูและผู้ปกครอง สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น
- 3) ขั้นหลังระดม : การยกย่องและประกาศเกียรติคุณ

ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การระดมทรัพยากรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติในการระดมทรัพยากรของสถานศึกษา ที่เปิดโอกาสให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุน ด้านงบประมาณการเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา

หลักเกณฑ์การระดมทรัพยากรของสถานศึกษา มีดังนี้

1. สถานศึกษาสามารถระดมทรัพยากรได้ตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ตลอดปี
2. การระดมทรัพยากรต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ตามความเหมาะสมและความจำเป็น
3. สถานศึกษาต้องแต่งตั้งคณะกรรมการระดมทรัพยากรของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น
4. สถานศึกษาต้องเสนอแผนและโครงการในการระดมทรัพยากรเพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. การใช้จ่ายทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นที่ได้รับจากการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา จะต้องสอดคล้องกับโครงการที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. สถานศึกษาต้องรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการระดมทรัพยากร ต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงาน เนื่องจากความจำกัดของงบประมาณ โดยให้ความสำคัญต่อการวางแผนจัดระบบงาน และระบบการควบคุมตรวจสอบที่สอดคล้องกับนโยบาย ซึ่งแนวทางการบริหารทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีดังนี้

- 1) การระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินจากทุกส่วนของสังคมเพื่อนำมาใช้จัดการศึกษา
- 2) ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษา โดยจัดสรรเงินอุดหนุนรายบุคคลให้แก่ผู้เรียนระดับการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน และจัดสรรเงินเพิ่มเติมให้แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ
- 3) ให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการศึกษาควบคู่กับระบบการบริหารการเงินและบัญชี ระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ

เป้าหมายหลักในการบริหารทรัพยากรเพื่อการศึกษา

ด้านประสิทธิภาพ

การใช้ทรัพยากรทุกประเภท ทั้งคน เงิน วัสดุ อาคารสถานที่ มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านประสิทธิผล

การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ ของหน่วยงานบรรลุเป้าหมาย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
กลุ่มวิเคราะห์การเงินการคลังและเศรษฐศาสตร์ทางการศึกษา

www.onec.go.th
โทร. 02 668 7123